

sógorszony, anyomasszony, anyuka. A férfiak: nézuram, feleségét nézsasszony, ipam, napamnak szólították.

A sógoriás, komaság is szélesítette a rokoni kapcsolatokat. A barát, rokoni kapcsolatok igen szorosak voltak régen. Téli estéken, disztölésekor, kukoricafosztásokor jött össze az egész rokonság. Mikor a nagy családi összejövetelük széljén osztották és ki-ki hazament, kezdődött egymás megszólása. Otthon az asszony már így beszélt az urának: *Na, ez a sógorasszony is olyan pársónátosan beszélt hogy megünni haligatni, azt az isten sé győzi kívárni, mikor ér a végére. Ez a néniasszony még csak prézsmítál, még mindönt elkürentél a háztól, amit telkargatni kellene. Mer, de sok ház ég beül, azt nem tudt kívül. Na, ez a sógor még olyan málérszájú, azt úgy tész, mint aki hatig sé tud számolni, azt anyomasszony hordja ott a kalapot.*

Bizony, sőt: az időben is, a vejenem nem lányom volt, azt fiamnak mondtam, monyem is érhet belőle. Ahol az asszony parancsolt, ott igér sügött a párna.

A gyerekeket régen úgy nevelték, hogy a közmondásokat megéjtve azokhoz igazodjanak. A gyerek nem szólhatott bele az idősebbek dolgába, mert még a *tojás-haj az orrán volt*. Nem volt szabad *heprecsórénak* lenni, mert akkor a gyerek könnyen megkapta a nyaklevest. Nem élett *kidobolni, ami a háznál tartón* még. Ha valamelyik gyerek sírt, a többiek így csúfolták: *Rívó, ptyogó, tesszárú kis csikó*, vagy azt kérdezték: *ütöd az egereket?* A gyerekre az anyjuk sokszor kiabált: *Ne sertyepertylt itt körülöttem, eriggy a dolgozva, né lögyél láb alatt. Mindig utánam vagy, mint egy kis csikó az anyja után, lögsz az embórn*. A kis gyerekek, ha mozogtak a tejfogó, akkor azt *öregszülje* órnával kihúzta, és a gyerekek ezzel a kis varnikével keltek a kuckóba dolni. *Egér, egér, adtál nekem vasfogat, én még adok csantfogat*. Ha a mandulája gyulladt be, azt mondták: *Nyakfoga van nekl, amit el köll nyomni*. Ekkor szülje leültette egy kis sámdira és türtüközövel vagy a hüvelykujjával nyomta a nyakfogat. A gyerekre, ha nagyon cifra volt, azt mondták az idősebbek: *Na, ez is kis cifra, azt nagy rongyos lösz*. A lábba gyereket így csúfolták: *úgy nézői, mint borjú az új kapura*. A gyerekeknek régen nem volt nagy a becsülete, csak keletnek számított az anyja nyakán. A gyerekeket már korán arra nevelték, hogy dolgozzon, arasson kapáljon. *Mikor a gyerek kint kapott a földön, azt az apja úgy tét: néni fiam, hogy ború a Dunán*. Erre mondja a gyerekek: *kedves apám, merre van a Duná? Nem tudom, fiam, én is öregapámtól hallottam*. Régen elég volt, ha a gyerek csak annyit tudott, hogy leírja a nevet és már kivették az iskolából, hogy dolgozzon.

A lányt, ha kint az iskolából, *kis-nagy-lány*nak hívták, akkor már szeretett kiállni a kapuba, és lenni a legényeket. Az ilyen lányokat *legényös lány*oknak hívták. A lánynak, ha elhagyta a poharat, amivel vizet vitt az öregcbbnek, azt mondták: *Né hágyd el a poharát, mert eltögy a szeretőd*. A lányok kezeszett hajjal jártak a templomba, és haj volt annak a lánynak, aki *csabóult* a törnyénes nagymásén. Ott már haj volt, mondták is: *Bónja már a kisl a nagyot*. Egy lány, ha megcsott, az anyja *köttye sé takarta el a szégyenét*. Ekkor mondták az öregek: *Nincs a repének közepe, elmúlt a lányok szégyőre*. Az ilyen szégyenbe esett lányokat nagyon megszólították az öregasszonyok. Sokszor ezek a megszólók is csak *ventőlétű vasfogó*ok voltak, és csak a *fülük volt kormos*. Úgy tartották: *mindünkinek van fülre, azt néződn átba*. A rosszvót lánynak, ha az anyja szoknyájára is ül, megcsik vele a haj. Aki teherbe esett, azt vitték az anyjakisnállékhöz és addig mesterkedtek, míg el nem ment a gyerek. A lányok fülükben *szédlegetek*, hogy ciftiköljék a szégyenüket, vagy legrálatk a szülről, hogy elmenjen a gyerek. Ezekért a gyerekekért az apák nem vállalták a felelősséget. Csak a lányok vesztették el a becsületüket, mert ha a *legény a kalapjába is tét, akkor is legény n-aradt*. Amelyik legény nagyon koslott a szoknya

után, az *latros legény* volt. Az csak azon volt, hogy megcsúfolja a lányt és olvegye szüzességét. A legény menyecskezhett, a legénynek minden szabad volt. Ezért is igyekeztek a lányokat fiatalor lenjhez adni, hogy elkerüljék a bajt, a szégyent.

Az emberi közösségekben mindig voltak surlódások, nézeteltérések, s ezeket a nép nyelve színesen, elevenen kifejezte. Főleg az asszonyok *nénték lé egymásról a körszövet*. Ők azután mondták a magukét, *mit a szüikén, az a szüjükön, ők kibőltek, amit a bögyükbe tét*. Erre a válasza az volt, hogy *söpörjön mindönki a maga háza előtt, ott söprögesse a maga piszkát, ne a másét*. *Törődjön mindönki a maga személyesével és né a másét terigesse*.

A szomszédokkal azért igyekeztek jóba lenni, *mert jönik egy jó szomszéd, mint egy rossz vobor*. A bajban mindjárt a szomszéd van a kéznél. Oda mehet az ember minden bajával, s ezért a jó szomszédot meg kellett becsülni.

Amilyen az apyon isten, olyan a fogadj isten. Úgy visonyultak egymáshoz, ahogy azt a másik megérdemelte. *Ki mint él, úgy tét, vagy amilyen a mosó, olyan a törülköző*, tartották.

Amikor pletykát hallottak, ezt mondták: *Nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél*. Ha beszéltek egymással és nem értették egymás mondanivalóját, *nem egy malomba örölünk* — mondták.

A megszólások mellett keresték a békességet is. *Né szólj szám, nem fáj fejem*. *Az békül, aki haragszik*. *A harag rossz tanácsadó*. *Aki haragszik, hamar megüregszik*. *A harag ért a szépségnek*. A haragosa azt mondták, *majd mögtekél a maga kemperin*. A mérgecs embert *majd szét vetette a mérög*. *Följünnöm, mint a mérgecs pulyka*.

Altól nem ismerték a faluban, arra azt mondták, *nem tudni, ki fia, borja*. A megszólóló *gyütt embör azt mond, amit akar*. Aki nem volt rokon, az csak olyan szögtrül-végrül ismert *embör od*. Nem szerették a betolakodó idegeneket, azt mondták *olyan gyütt-mönt embör, ide csültt az egész pereputtyát*. Ezekre mondták *Nem idevalósi, az ország négytől gyütt, olyan kóbor embör, földés születnek látszik*.

Elterjedt mondások voltak a faluban: *Édösen akzol, ha szted nem vádol sümmitvel*. *Jaj, már akkor, ha a szomszéd háza ég*. Aki rossz térszágba került, *az korpa közé kenerődött*. Azt tartották, hogy *nonis barát, igaz ellenség*. *Mindenkit utolér a sors keze*. *A gonosz embörnek visszajizet az Isten*.

Arra tanították egymást, hogy *az okos azt is tagadja, amije van, a bolond ember azzal is dicsekszik, amije nincs*. *Nag, sőt: tojik a tyókja, mint másnak a hája*. Aki becsapta a másikat, azt mondták *finaszós, fiskális eszt embör*. *Jézan embör*, mondták az egyikre, *ülbb a péze, mint az esze*, tartották egy másiktól.

Ha egy asszonynak vagy lánynak kijátszott az elsőszoknyája, azt mondták: *Hosszúbb a pöntök, mint a szombot*. Erre a megszólalt visszanyelvél: *Mi köződ vele, majd kitédja a vasárnap*. Lányfelének, mikor mosott és vizes volt hasán a ruha, azt mondták: *Na, neköl is részögös vad lösz*. Az asszony, ha kis sarkánál kötötté le a kerdejét, akkor *szörönaséje lesz*, ha visszajáról vette fel akkor, *nem csülték még*.

A kényes ember *affekid, eikem még a földön hát*. *Mán azt sem tudja, hány szélből van*.

Ha a másik rosszat mondott róluk, ezt válaszolták: *„Széjából a gelebbébe hulljon az átkozóas”*. Aki össze-vissza aukat beszélt, arra mondták: *„belezavarodott a beszébe, mint Déginé az imádságba”*.

Szólás-mondások a szegénységről: *Úgy szép a szegénység, ha sümmit nincs*. A foltos ruhára mondták: *Jobb főtál, mint fót nélkül*. A szegény legény azt dalolta: *Hej, nadrágom, nadrágom, lösz még három a nyáron*. *Jobb a sírt filér, mint a ritka forint*. Azt tartották, *nincs rosszabb, a szegényből lö: ünnél*.